

Örgütlerin Yönetimi açısından Ahilik Örgütüne Genel Bir Bakış; Tarihi Bir Araştırma*

Ihsan CORA**

ÖZET

Bu çalışmanın konusunu geçmişte Anadolu Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel hayatının düzenlenmesinde önemli bir rol oynayan “ahilik örgütü” oluşturmaktadır. Ahilik; XIII. Yüz yılın ilk yarısından başlayarak XX. Yüz yılın başlarına kadar Anadolu'nun şehir kasaba ve köylerindeki esnaf ve sanatkarlara elaman yetiştiren, işleyişlerini düzenleyen ve kontrollerini yapan bir örgüttür. Ahilik, İslami inançlar ile Türk örf ve adetlerini kaynaştıran bir düşüncedir. Bu düşüncede insan sistemin temeline oturtulmuş ve her şey onun mutluluğu üzerine kurulmuştur. Yirmi birinci yüzyılda, kuşlar gibi uçmayı öğrendik, uçaklar yaptık. Balıklar gibi yüzmeyi öğrendik, denizaltılar yaptık. Ama kardeşçe yaşamayı öğrenemedik. Bu çalışmada, aşağıdaki problemlere “ahilik örgütünün” nün nasıl çözüm bulduğunu araştırdık. Çünkü ilerlemek isteyen milletler hamle yapabilmek için geçmişe bakmaları lazımdır. Tıpkı bir hendeği atlayıp geçebilmek için üç adım geri atmak gerektiği gibi. Bu amaçla şu sorulara cevap aradık.1-Bu gün ahilik örgütünden alınacak dersler var mıdır? 2-Ülkenin her yerinde uzun süre malların fiyatlarını nasıl aynı tutabilmiştir? 3-Örgütü bu kadar güçlü kılan faktörler nelerdir? 4- Emek ve sermayeyi nasıl barıştırmıştır? 5- Güzel ahlak ile sanatı nasıl birleştirmiştir? 6-Esnaf ve sanatkarların finansman sorunlarına nasıl çözmüştür? Tarihi kaynakları incelediğimizde gördük ki ahilik örgütü bu sorunlara orijinal ve özgün çözümler bulmuştur. Örneğin esnaf ve sanatkarların finansman sorunlarını geliştirdiği “orta sandıkları” metoduyla büyük ölçüde çözmüştür.

Anahtar Kelimeler: Örgütlerin Yönetimi, Ahilik Örgütü, Esnaf ve Sanatkar, Ahilik Kültürü

An Overview Of Akhism From Management Of Organizations Perspective: A Historical Research

Abstract

This study is about the Akhism organization which played an significant role in governing the economical, social, and cultural life of Anatolian Turkish society in the past. Akhism, starting from the first half of 13th century till the beginning of 20th century, was an institution that prepared workforce for tradesmen and craftsmen in Anatolian cities, towns and even in villages and governed their operations. It also functioned as governing and control mechanism of these groups. Akhism is a system of principles that combines the İslamic beliefs and Turkish common law. In this system, human is placed to be at the center and everything is founded for his happiness. In 21st century, we learned how fly like birds and built aircrafts; we learned how to swim and built submarines. Yet we couldn't learn how to live in harmony and friendly manner. In this study, we seek how Akhi organization found solutions to the problems. Nations who want to make a leap forward should look at the past as it is necessary to go back a few steps to jump over a ditch. With this goal, we looked for answers for following questions: 1) Are there lessons to be taken from Akhism? 2) How did it keep the retail price maintenance all over the country? 3) What are the elements that make Akhism so powerful? 4) How did it reconcile labour and capital?. 5) How did it combine moral values and craftsmanship?. 6) How did it solve the financing problems of tradesmen and craftsmen?. When we look through archives, we have found that Akhism found authentic solutions to these problems. As an example, it solved the financing problems of tradesmen and craftsmen at a greater extent by developing “*common safe*” method.

Keywords: Management of Organizations, Akhism Organization, Tradesman and Craftman, Akhism Culture

*Bu makale 2. Uluslararası balkanlarda sosyal bilimler kongresinde sunulan bildirinin geliştirilmiş ve yeniden düzenlenmiş şeklidir.

**Yrd. Doç. Dr. Giresun Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü öğretim üyesi

Giriş

Günümüzde insanlar dünyaya gözlerini örgütler içerisinde açmakta, örgütler içerisinde yaşamakta, çalışmakta, eğitim görmekte, eğlenmekte, ibadet etmekte ve sonunda da hayata gözlerini örgütler içerisinde kapatmaktadır. Bu nedenle örgütler insanların hayatlarında önemli bir yer işgal eder ve örgütlerden yoksun bir insan toplumu düşünülemez. Çünkü insanlar ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatlarını devam ettirebilmek için toplum halinde yaşamak ve çalışmak zorundadırlar. İnsan dünyaya bir örgütün üyesi olarak gelir ki bu örgütün adı “aile” dir. Aile, insanın yeryüzünde kurduğu ilk ve temel örgüttür. İnsan büyüdükçe ilişkileri ailesinin dışındaki başka çevre örgütlerine geçer ve olgunluk çağında ise tamamen kendini toplumun örgüt ağı içinde bulur. Bu yüzden tarihin bütün dönemlerinde insanlar hayatlarını hep örgütler kurarak sürdürmüşlerdir. Örgütlerin kurulmalarının temel nedeni insan ihtiyaçlarıdır. Çünkü insanlar tek başlarına karşılayamadıkları ihtiyaçlarını örgütler aracılığıyla daha kolay, daha çabuk ve daha ucuza karşılarlar. Örneğin çamura saplanan bir arabayı bir insan tek başına çamurdan çıkaramaz. Ama beş kişi aynı anda ve aynı yönde iterse arabayı çamurdan çıkarabilirler. Bu açıdan örgütler, insanlar tarafından kurulan ve onların yalnız başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçlarını gerçekleştirmeye yarayan toplumsal kuruluşlardır. Bugün dünyanın her yerinde bir çok insan mal ve hizmet üretmek amacıyla durmadan çalışmakta ve bir çok insan da bu çalışmaları yönetmektedir. İşte bütün bu faaliyetler “ örgüt” denilen ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal ve dini amaçlı bir işbirliği içinde yerine getirilmektedir(Hicks,1979;23). İbn-i Haldun “mukaddime“ adlı eserinde insanların yaşamlarını devletlerin yaşamlarına benzeterek nasıl ki insan doğumundan itibaren çocukluk, gençlik olgunluk ve ihtiyarlık dönemlerinden geçiyorsa devletlerde aynı aşamalardan geçer demektedir (Haldun,1990;431).

Örgütler hakkındaki bu genel bilgilerden sonra da diyoruz ki bu makalenin konusunu atalarımızın yüzyıllar önce esnaf ve sanatkar örgütü olarak “ kardeşlik” temelleri üzerine kurduğu “ahilik örgütü” oluşturmaktadır. Mazisi Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan daha öncesine, Selçuklular dönemine kadar giden ahilik hakkında günümüzde çok az şey bilinmektedir. Bu konuda çalışan bilim adamlarının, önemli bir çoğunluğunu tarihçi ve ilahiyatçılar oluşturmaktadır. Bununla birlikte az sayıda iktisat ve işletmeciler de bu konuda çalışmaktadır. Halbuki ahiliğin dini, ve tarihi yönü kadar tedarik, üretim, dağıtım, bölüşüm, tüketim, yönetim, pazarlama v.b. gibi iktisat ve işletmecilik yönü de vardır. Hatta Ahi birlikleri bugünkü KOBİ'lerin karşılığıdır diyebiliriz.

Ahilikte insan sistemin merkezine konulmuş ve her şey onun mutluluğu için düşünülmüştür. Hiç bir şeye insandan daha fazla değer verilmemiştir. Çünkü İslam inancına göre insan yaratılmışların en şerefliisidir. İnsanı bir bütün olarak ele alan ve onu bütün yönleriyle geliştirmeye çalışan ahilik insanın sadece manevi hayatını değil, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatını da düzenlemektedir.

Araştırmanın Amacı, Önemi Ve Katkısı

Atalarımızın yüzyıllar önce kurduğu “ahilik örgütü” bir çok nedenden dolayı araştırmaya değer bir konudur. Çünkü aşağıdaki sorular önemlidir ve çalışmada bu sorulara cevap aranmıştır.

1- Yıllardır iktisadi kalkınma çabası içerisinde olan ülkemizin bunu gerçekleştirebilmesi için ahilikten alınacak dersler var mıdır? 2-Ulaşım ve haberleşme araçlarının gelişmediği yıllarda çok geniş bir coğrafi alana yayılan imparatorluğun çeşitli yerlerinde malların fiyatlarını nasıl aynı tutabiliyordu? 3-Örgütü bu kadar güçlü kılan faktörler nelerdir? 4-Günümüzün bütün imkanlarına rağmen, işçi ve iş veren sendikalarıyla emek ve sermayeyi barıştıran grev ve lokavtları engellemek mümkün değilken ahilik, emek ve sermayeyi nasıl barıştırmıştır? 5- Bu gün bir çok konuda sahtekarlık, rüşvetçilik ve karaborsayı önlemek çoğu kez mümkün olmadığı halde ahilik büyük ölçüde bunu önleyerek güzel ahlak ile sanatı nasıl birleştirmiştir? 6-Esnaf ve sanatkarların kredi ve finansman sorunlarını ”orta sandıkları” ile nasıl çözmüştür? Sorularına cevap aradık. Bu problemler bu gün bütün ülkelerin sorunudur. Dolayısıyla bu problemlerin çözümü günümüzün sorunlarının da çözümüdür.

Ahiliğin Anlamı Tanımı, Kuruluşunu Hazırlayan Nedenler Ve Benzer Örgütlerden Farkı

Ahiliğin Anlamı ve Tanımı

Güzel ahlakın, misafirperverliğin ve sanatın uyumlu bir sentezi olan ve Anadolu'da kendine has bir fütüvvet şekli olarak ortaya çıkan ahilik "kardeşlik" demektir. "Ahi" kelimesinin nerden geldiği ise tartışmalıdır. Bu konuda bir fikir birliği yoktur. Konu üzerinde yapılan tartışmaların iki boyutu vardır. Birincisine göre ahilik Arapça kardeş anlamına gelen "ahi" kelimesinden gelmiştir. İkincisine göre ise Orta Asya Türkleri'nin kullandığı eli açık, cömert, yiğit anlamlarına gelen ve Kutadgu Bilig'de de geçen "akı" kelimesinden gelmiştir (Çağatay, 1981;17). Önemli olan kelimenin etimolojisinden ziyade kamu değil, bir sivil toplum kuruluşu olan bu dinsel, sosyal ve iktisadi örgütün adının "ahilik" yani kardeşlik olması ve temelinde kardeşlik ruhunun bulunmasıdır. Çünkü bu gün dahi, en çok ihtiyaç duyduğumuz husus birbiriyle kardeş bir toplum olarak yaşayamayışımızdır (Hamitoğulları, 1986;135).

Ahiliğin çeşitli yönlerini dikkate alarak tanımını yapabiliriz. Konuya örgütlerin yönetimi açısından baktığımız için örgüt olarak ahiliğin tanımını şöyle yapabiliriz; Ahilik XIII . Y.Y.'ın ilk yarısından başlayarak XX. Y.Y.'ın başlarına kadar Anadolu'nun şehir kasaba ve köylerindeki esnaf ve sanatkarlara eleman yetiştiren, işleyişlerini düzenleyip kontrollerini yapan, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikli bir örgüttür (Çağatay, 1981;3). Ahilik Azerbaycan'dan Bosna'ya Kırım'dan Suriye'ye kadar hep Türk'lerin oldukları yerlerde görülmüştür. Bu nedenle ahilik bir Türk kuruluşudur (Çağatay, 1981;5).

Ahilik Örgütünün Kuruluşunu Hazırlayan Unsurlar

Anadolu, 1071 yılında Malazgirt savaşıyla Türkler tarafından fethedildikten sonra bir çok kez doğudan gelen Türk göçlerine kucak açmıştır. Kaynaklardan bu göçlerin birkaç yüz yıl devam ettiğini öğreniyoruz. Orta Asya'dan batıya doğru göç eden ilk gelenlerin Horasan ve Azerbaycan bölgeleri Türklerin elinde bulunması nedeniyle Anadolu'ya göçleri normal şekilde sürmüştür. Sürüleriyle batıya doğru yol alan bu öncü gruplar karşılaştıkları engellere direnerek, savaşarak yeni geldikleri bölgelere yerleşmişlerdir. Böylece Orta Asya'dan İran'a ve İran'dan Anadolu'ya doğru yer değiştiren bu hareket düşünce, edebiyat, kültür ve sanat öğelerini de beraberinde getirmiştir. Moğolların işgal ve yıkımı karşısında dönemin; Taşkent, Buhara, Semerkant, Merv gibi kentlerin esnaf ve sanatkarlarının büyük bir kısmı Anadolu'ya gelmişlerdir (Hamitoğulları, 1986;138). Bu göçlerin öncekileri Moğol saldırılarından kaçmak için yapılmıştır. Sonrakilerin temelinde ise değişim arzusu vardır. Amaç, Orta Asya'nın soğuk, kurak ve sert ikliminden kurtulmak daha iyi otlak, kışlak ve yurt edinmek ve aynı zamanda kendi alplık, yiğitlik, kahramanlık vasıflarına bir uygulama alanı bulmaktır. Ancak, bu esnaf ve sanatkarlar geldikleri bu topraklarda iki tehlikeyle karşılaştılar. Birincisi, Rum kökenli yerli halk karşısında varlıklarını koruyabilmek, ikincisi ise Anadolu'ya kadar onları kovalayan Moğol saldırıları. İşte bu iki tehlike, Türk toplumunu yeni bir örgütlenme modeline zorladı. Bu yüzden yerli Rumların rekabetine karşı kendi sanat ve kabiliyetlerini geliştirmek ve Moğol saldırılarına karşı savaş gücünü artırma çabaları ahiliğin kuruluşunun temellerini oluşturmuştur. Bu tarihlerde Anadolu'da Mevlana Celalettin-i Rumi, Hacı Bektaşî Veli, Baba İlyas, Ahi Evran gibi büyük düşünürler toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışıyorlardı. Mesela, Mevlana Konya'da insanları bir amaç etrafında toplayarak onlara ahlak ve hoşgörü telkin ediyor, Baba İlyas, iktidara yönelttiği eleştirileriyle halka yapılan baskıları azaltıyor, Hacı Bektaşî Veli köylü ve göçebe halkın ihtiyaçlarını karşılıyordu, Ahi Evran'da konunun iktisadi boyutlarını ele aldı. İşte bu entelektüel kişiler toplumun yaşama, çalışma ve direnme güçlerini geliştirerek ahiliğin temellerini oluşturdu (Hamitoğulları, 1986;139).

Ahiliğin kurucusu Ahi Evran'dır. Bu gün Kırşehir'de kendi adını taşıyan caminin avlusunda yattığına inanılan Ahi Evran'ın asıl adı Nasuriddin Mahmut'tur. "Ahi Evran" onun menkıbevi adı olup bu ad ile tanınmıştır. 1171 yılında Azerbaycan'ın Hoy kentinde doğmuştur. Bir iktisat bilgini olan Ahi Evran'ın bir çok eseri vardır. En bilineni ve bir siyasetname özelliği taşıyan "Letaif-i Hikmet" adlı eseriyle devrin sultanına öğütler vermiştir (Bayram, 1986.175-176). Hocası Evhadud-din Kirmani'nin kızı Fatma ile evlenmiş ve hanımı da "Fatma Bacı" ya da "Kadın Ana" adıyla Anadolu'nun ilk kadın

örgütlerinden biri olan “Bacıyan-ı Rum” (Anadolu bacıları) örgütünün kurucusudur(Bayram,1987). XXI. y.y.’da bile kadın girişimcilerin yeterince örgütlenememelerine rağmen XIII. y.y. ‘da kadınların da ahiliğin örgütlenme modeline katılmaları önemlidir.

Ahi Evran’ın debbağ(derici)olduğu bilinmektedir. Önceleri debbağların, daha sonrada bütün sanatların piri (Ahi Baba) kabul edilen Ahi Evran’ın sanat olarak debbağ lığı seçmiş olmasının nedeni şöyle açıklanabilir; Atlı asker ve göçebe olan bir toplumsal yapının olduğu bir zamanda bu günkü gibi naylon, plastik, alüminyum gibi maddeler yoktu, ihtiyaç duyulan yemeni, çizme, ayakkabı, at eyerleri, kuskun, yular, kemer, kırba gibi eşyalar deriden yapılıyordu.Dolayısıyla bu eşyaların yapıldığı derinin işlenmesi gerekirdi. İşte bu nedenle Ahi Evran debbağ lığı seçmiş olabilir (Hamitoğulları,1986;137).

Ahiliğin Benzeri Örgütler ve Onlardan Farkı

On üçüncü yüzyılın ortalarından itibaren Türk toplumunun sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında önemli bir rol oynayan Ahilik örgütünün kaynağını araştıran bilim adamları bazı benzerlikleri dikkate alarak O’nun Bizans loncalarının bir devamı olduğunu zannetmişler ya da ilkelerinin bir kısmını fütüvvet namelerden alması nedeniyle fütüvvetçiliğin bir kopyası saymışlardır. Bunlardan başka Ahiliği: Melamilik, Batnilik, İhvan-üs Safa hatta Masonluk gibi örgütlere benzetenler de olmuştur(Çağatay,1997;60).Onlardan hiç etkilenmemiştir demek doğru değildir. Böyle bir yorum, sosyolojik kanunlara da aykırıdır(Güllülü,1992;67)Elbette ki karşılıklı etkileşmeler olmuştur. Ancak ahilik bu örgütlerin kopyası değildir. Bu konudaki araştırmalar bu örgütün Türklere has orijinal bir sentez olduğunu ortaya koymuştur(Çağatay,1981;49).

Geniş halk kitlelerini organizasyonunu içine alan ahi birlikleri şekilciliğe çok önem vermiştir. Hatta bu birliklerin yüzyıllar boyunca yaşamasının sebeplerinden biri de onların bu aşırı şekilciliğiyle ilgilidir. Çünkü ahi birliklerinde kurallara, törelere ve törenlere bağlanmamış hiçbir faaliyet yoktur. Ayrıca bu törenler anlamsız bir takım seremonilerden ibaret olmayıp birliğin ideolojisinin zihinlere yer etmesi amacına yöneliktir. Ahi zaviyesine kabul edilen bir çırak, bu törenlerin anlamından çok şeklinin etkisi altında kalmaktadır. Bu törenler dolayısıyla ahi birlikleri bir yandan masonluğa, bir yandan da çeşitli tarikatlara özellikle de Bektaşiliğe benzetilmektedir. Masonlukta da bu birliklerde gördüğümüz çeşitli hiyerarşik statülerin bulunması, törenlerin şekil yönünden birbirine benzemesi, her iki örgütün de gizliliğe önem vermesi, bazı iş avadanlıklarına ideolojik anlamlar yüklenmesi gibi nedenlerle bu benzetme yapılmaktadır. Ancak masonlukla ahilik arasında bu tür benzerlikler görülse de her ikisinin aynı tarihi temele dayalı olduklarını söyleyebilecek delillere sahip değiliz(Güllülü,1992;161).

Ahilik örgütü ile batıdaki loncaları karşılaştırdığımız zaman ise her iki organizasyon yaklaşık olarak aynı döneme tesadüf etmektedir. Bu durumda akla gelen soru şudur; Orta çağda Hıristiyan ve Müslüman dünyasındaki meslek kuruluşlarının hangisi diğerine örnek teşkil etmiştir? Bu sorunun cevabı yukarıda olduğu gibi her ikisi de bir birbirini hem etkilemiş ve hem de etkilenmişlerdir olmalıdır. Çünkü bu iki organizasyon kuruluş ve fonksiyonları itibariyle birbirlerine benzemekle beraber içinde doğup geliştikleri ekonomik, sosyal ve siyasal şartlar farklı olmaları nedeniyle bir çok farklılıklar da taşımaktadırlar (Eryiğit,1989;55).Örneğin her iki organizasyonda da ustaların çalıştıracağı çırak sayısı lonca veya örgüt tarafından belirlenmektedir. Her ikisinde de zaman içinde bu kuraldan sapmalar olmuştur. Usta olmak için gerekli bilgi ve beceriyi kazanmış fakat dükkan sayısı sınırlı olduğundan usta sayısının artışı önlemek amacıyla ara statü olarak “kalfalık” icat edilmiştir. Böylece kalfalar ustanın çalıştırdığı vasıflı elaman konumunda kalmışlardır. Bunun gibi bir çok benzerliklerine rağmen Ahi birliklerinde batıdaki loncalardan farklı olarak dini inanç ve değerler batı loncalarına göre daha fazladır. Hatta diyebiliriz ki ahiliğin her ilkesinin temelinde İslam dininin emir ve yasakları vardır. Ahilik Anadolu’da bir tarikat anlayışı ile doğmuş, ama zamanla meslek ve sanat yönü öne çıkarken batı loncalarının çıkışı ise sadece ticaridir (Eryiğit,1989;56-57).

Ahi Birliklerinde Örgütlenme, Üyelik Ve Yönetim

Örgütlenme

Ahilik, esasında herkese açık olmasına rağmen, daha ziyade esnaf ve sanatkarlar arasında örgütlenmiştir. İşi olan ve fütüvvet namelerinde yazılı kaidelere uymayı kabul eden herkes örgüte katılabilir. Bu nedenle de ahilik denilince esnaf, esnaf denilince de ahilik akla gelir. Diğer yandan ahiliğin Türk esnaf ve sanatkarları arasında gelişip yaygınlaşması da tesadüfi değildir. Çünkü bu model Müslüman –Türk esnafının hayat anlayışına da uygundur. Çünkü İslam dini elinin emeğiyle geçinmeyi mukaddes sayar.

Ahilik önceleri debbağ, saraç ve kunduracıları kapsayan bir örgüt olarak ortaya çıkmış ve daha sonra gelişerek otuz iki sanat dalını kapsayan bir konfederasyon haline gelmiştir. Bu nedenle ahiler Anadolu'nun hemen her şehir, kasaba ve hatta köylerinde mevcuttur. Ahiler, esnaf ve sanatkarların olmadığı köylerde ise “yaren ” adı altında örgütlenmiştir. Şehirlerde ise her sanat kolu için ayrı birlikler kurulmuştur. Bir meslekte ayrı örgüt kuracak kadar esnaf ve sanatkarın bulunmadığı yerlerde ise birbirine yakın meslek mensupları aynı çatı altında toplanmışlardır. Daha küçük yerlerde ise bütün mesleklerin mensupları aynı çatıda toplanırdı. Ahi birlikleri arasındaki münasebetleri büyük meclis sağlardı. Ülke genelindeki bütün esnaf birlikleri ise Kırşehir'deki Ahi Evran Zaviyesine bağlıydılar. Bu zaviyenin başında bulunan Ahi Baba ise bütün sanatkarların piri olan Ahi Evran Veli'nin halifesiydi. Örgüt bu şekilde bir merkeze bağlıydı (Ekinci,2008;78).

Üyelik

Tarih içinde bazı değişikliğe uğrayan üyeliğe kabul iki aşamada yapılırdı. Örgüte girmeyi talep eden bir genç ki buna “talip” denirdi, kendisini kabul edecek bir asil azaya müracaat eder, buna da “matlup” denilirdi. Talipte aranan vasıflarda çok titiz davranılırdı. Çırak kabulden önce çok titiz bir tetkik ve takip edilirdi. Aday, en küçük bir şüphe uyandırırca kesinlikle kabul edilmezdi. Özellikle eşrafın çocuklarına daha çok dikkat edilirdi (Ekinci,2008:80). Ahiliğe girişteki bu zorlukları Kemal Tahir “Devlet Ana” adlı romanında ahiliğin: “ince yol, çetin yol, gayet sarp yol” olduğunu, yüreğine ve bileğine güvenmeyenlerin buraya giremeyeceğini, ahi olmak isteyenlerin geçirdiği zor sınavları romanımsı bir lisanla anlatmaktadır (Tahir,1967:94). Fütüvvet namelerinde yazılı ahlak kurallarına uymayanlar ve bazı meslek mensupları iftiracılar, münecimler, falcılar, hileciler, münafıklar da örgüte alınmazlardı. Örgüte girmek isteyenlerin ahlak ve terbiyesi üzerinde yapılan incelemeler olumlu bulunursa durum zaviyede görüşülür ve uygun bulunanlar bir törenle üyeliğe kabul edilirdi. Her çırağın bir ustası ve bir de “yol kardeşi” vardı. Yanında yetiştiği ustası belli olmayanlar zaviyeye alınmazdı. Ayrıca usta şayet öğrettiği sanatı helal etmez, çırağı takdim ederek ondan memnun olduğunu söylemezse zaviyeye giremez ve kardeş olamazlardı (Ekinci,2008; 84).

Yönetim

Genellikle her esnafın adı ile anılan bir çarşısı vardı. Örneğin sahaflar çarşısı, çömlekçiler çarşısı, saraçlar çarşısı, kunduracılar çarşısı gibi. Bedesten, arasta, uzun çarşı gibi isimler verilen bu çarşılar da aynı iş kolunda çalışanlar bir arada bulunurlardı (Bıyıklı,2000;42). Çarşının uygun bir yerinde, büyük bir dükkanın üzerinde yönetim kurulunun ve başkanın çalıştığı odalar olurdu. Berber, fırın, lokanta gibi herkesin her zaman ihtiyacı olan esnafa ise her çarşıda dükkan açma izni verilirdi (Ekinci, 2008;79).

Her esnafın kendine has bir sancağı ve bir de sancaktarı vardı. Bu sancak genellikle yeşil atlastan ve üzerinde ayetler yazılı, kırmızı-beyaz ipekten bir kordonun uçunda o esnafın amblemi bulunurdu. Her esnafın bir alameti farikası vardı. Mesela yorgancıların küçük bir atlas yorgan, nalbantların gümüş bir nal, ayakkabıcıların bir çift patik, berberlerin küçük bronz bir leğen, şekerçilerin konik ve yıldızlı bir şeker külahı, çiftçilerin bir demet başak (Gürata,1975;102). Her esnafın bir davetçisi vardı, görevi Ahi Baba'nın kapısını açıp kapamak temizlemek, gerekli kişileri çağırmak, namaz vakitlerini ve akşamleyin dükkanların kapanma zamanını ilan etmektir. Her esnafın görevli bir çeşmecisi ve karcısı vardı. Çeşmenin bakımını yapar ve yazın esnafa kar ve soğuk su dağıtırdı. Her esnafın bir bekçisi

vardı, çarşmayı süpürür, akşam kapanan dükkanların kontrolünü yapar. Kilitlenmeden unutulmaları sahibine haber verir, geceleri çarşmayı bekler. Her esnafın bir de duacası vardı. Sabah, namazdan sonra Ahi Baba'nın kapısının önünde toplanan esnafa dua ettirir, ondan sonra herkes dükkanına dağılırdı. Duadan önce hiçbir dükkan açılmazdı. Her esnafın bir yardım sandığı vardı. Buna "orta sandığı", "esnaf kesesi" gibi isimler verilirdi. Esnaf sandığında altı kese bulunurdu (Cumhuriyetin 50.yılında esnaf ve Sanatkar,1973;56-66). Bunlar;

- 1-Atlas Kese:** Esnaf vakfına ait her türlü yazışma evrakı bunun içinde bulunurdu.
- 2-Yeşil Kese:** Vakıf akarlarının senetleri ve tapu senetleri bunun içinde saklanırdı.
- 3-Örme Kese:** Vakıf paralarının konulduğu ve saklanıldığı kese.
- 4-Kırmızı Kese:** Borç senetlerinin saklandığı kese.
- 5-Ak Kese:** Gider senetleri ile onaylanmış yıl hesaplarının saklandığı kese.
- 6-Kara Kese:** Tahsili imkansız senetlerin saklandığı kese.

Bu keselerin renklerinin seçiminin de tesadüfi olmadığı ve bir anlam ifade ettiğini anlıyoruz. Mesela yapılan harcamaların belgeleriyle izlendiği kesenin rengi beyazdır. Bu rengin seçilmesi kişinin yaptığı işin hesabını verebilir olması ve yüzünün ak olmasıdır. Tahsili imkansız senetlerin saklandığı kesenin rengi ise siyahtır. Bu da başarısızlığı, mutsuzluğu, bahtı karalığı simgelemektedir. Borçların takip edildiği kesenin rengi ise kırmızıdır. Kırmızı dikkat çekici ve uyarıcıdır (Doğan,2006;177).

Orta Sandıklarının Gelirleri; Her esnaf yaptığı satış miktarına göre sandığa katkıda bulunurdu. Bu miktar satışların belirlenen bir yüzdesi şeklindeydi. Bundan başka yamalıktan çıraklığa, çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselişte ödenen bir tür terfi harçlarıyla örgüte ait mülklerin gelirleri ve çeşitli bağışlardan oluşurdu. **Orta Sandıklarının Giderleri ise;** Bu sandıklarda toplanan paralarla örgüt için gerekli harcamalar yapılırdı. Örgütün mülklerinin tamir masrafları çeşitli vergiler, görevlilerin maaşları, toplantıların giderleri, fakirlere yapılan yardımlardan oluşurdu. Bu sandıklar sayesinde esnaf geleceğini güven içinde gördü. Şüphesiz böyle bir güven duygusu insanları örgüte bağlamakta ve gelecek korkusu olmaksızın çalışmalarını daha verimli kılmaktaydı. Esnafın ihtiyacı olan hammadde örgüt tarafından satın alınarak üyelere dağıtılırdı. Bu şekilde karaborsa ve farklı fiyat oluşumlarının önüne geçilmiş olurdu. Satın alınan malın bedeli orta sandığından ödendikten sonra taksim edilir ve sonra karşılığı esnaftan toplanırdı. Bu dağıtım, ustaların meslek kademine göre yapılırdı. Kıdemli ustalara daha çok hammadde verilirdi. Ancak bu ayrıntıda da aşırıya kaçılmazdı. Mesela otuz yıllık ustalara iki pay, on beş yıllık ustalara ise bir pay verilirdi(Ekinci,2008;87).

Ahilik Örgütünde Organizasyon Yapısı

Hiyerarşi

Örgüt, bir başkan ile beş kişilik bir yönetim kurulu tarafından yönetilirdi. Bu kurul örgütün karar organıydı. **Esnaf şeyhi**, denilen başkanın örgüt içinde önemli bir yeri ve görevleri vardı. Böyle olmasında Türk gelenekleri etkili olmuştur. Çünkü Türk geleneklerinde güçlü başkan anlayışı vardır ve ahilik örgütü de bu geleneklere sıkı bir şekilde bağlıdır. Örgütte yamalıktan, ahi baba' ya kadar olan bütün statüler hiyerarşiyi gösterir. Çeşitli statülerde ki insanlar bu günkü gibi işçi-işveren diye ayrılmadan bir arada menfaat ilişkisi içinde değil uzlaşma ve dayanışma içinde çalışırlardı (Karaman,2014;99).

Mesela esnaf başkanı bütün üyeleri bir baba şefkatiyle koruyan ve kollayan mesleki, siyasi, ahlaki ve dini bir liderdir. **Esnaf Kethüdası**, yönetim kurulunun birinci üyesidir, daha çok esnafın genel eğitimi ile ilgilenirdi. **Yiğitbaşı**, yönetim kurulunun ikinci üyesidir. Esnafın yetiştirilmesi, rütbelerin tespiti, hammadde dağıtımı, disiplin konuları, peştamal kuşanma törenleri ve orta sandığının yönetimi konularında esnaf şeyhine yardım ederdi. **İşçi Başı**, yönetim kurulunun üçüncü üyesiydi ve daha çok teknik konularla ilgilenirdi. İşkolunda üretilen mamullerin kontrol edilmesi, kalitesiz malların imhası ve standartların korunmasıyla ilgilenirdi. **Ehli Hibre**, yönetim kurulunun diğer üyesidir. Esnaf arasında meydana gelen anlaşmazlıklara hakemlik ederdi. Yönetim kurulu her ayın birinci ve üçüncü cuma günleri esnaf şeyhinin başkanlığında toplanırdı (Ekinci,2008;92). Bu hiyerarşik kademeler arasındaki fark, bir sınıf farkı değil, yaş tecrübe ve uzmanlık farkı idi. Ahilik anlayışında bir ustaya

bağlanmamak ve seçeresini bir pire ulaştırmamak ayıp sayılır ve böyle olanlar içtimai nizam dışı kabul edilirdi (Güllülü,1992; 108).

Semboller ve Törenler

Toplumsal yaşamda egemen olan bazı değerler ve normlar belirli bir sembolle daha somut hale gelir. Bu semboller bir tören, bir ayin, bir işaret, bir şekil, bir jest, bir kişi v.b. olabilir. Semboller ulusal kültür içinde olduğu kadar örgütsel kültür içinde de önemli bir yer tutar. Değişik şekillerde kodlanmış ve özel anlamları olan **örgütsel semboller** bir kültürün üyeleri tarafından paylaşılan çeşitli kültürel öğelerin başında gelir. Bunlar anlam zenginliği oluşturan, heyecan uyandıran ve insanı eyleme sevk eden sözel, davranışsal ve fiziksel nesnelere olabilir. Bir örgütte, sembollerin bazı fonksiyonlarından söz edilebilir. Örgüt içindekilerin olduğu gibi örgüte yeni giren bireyler de örgütsel yaşamı, değerleri, inançları, normları büyük ölçüde örgütsel semboller aracılığıyla öğrenir. Bu yüzden semboller, örgüt üyeleri arasında kullanılan bir iletişim aracıdır.(Şişman,1994; 68).

Başarılı şirketler konusunda araştırmalar yapanlar, şirket yöneticilerinin şirketlerinin üstün taraflarını anlatırken büyük ölçüde öykü, slogan ve efsaneler anlattıklarını gözlemlemişlerdir. Mesela IBM şirketinde Watson hakkında öyküler anlatan şirket çalışanları, ne O'nu tanımışlar ve ne de O'nun çalıştığı günlük hayatı yaşamışlardı. Ama O' nunla ilgili öykü ve efsaneler anlatmışlardır (Kozlu,1988;64).Aynı şekilde ahilik örgütünde de Ahi Evran'ın ejderha ile olan mücadelesi konusunda efsane anlatanlar Ahi Evran'dan yüzyıllarca sene sonra yaşamışlardır.

Ahi Birliklerinde insanların yaşantısına yön veren çeşitli törenler vardır ki bunların başında çıraklık, kalfalık ve ustalık törenleri gelir. Bu törenlerin önemli bir bölümünü de kuşak(peştamal) kuşanma oluşturur. Evliya Çelebi bu olayın kökeninin Peygamberimizin **“miraç mucizesi”** olayına dayandığını belirterek şöyle der: “...miraca çıkarken Cebail, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Allah(c.c.) tarafından gönderilen cennet ipeği bir peştemalî hicabından gizlenmesi için kuşatır ve Burak'a öyle bindirir. Hz. Muhammed'den de hırka giyip kuşak kuşanan ilk kişi ise Hz. Ali'dir. Bundan dolayı bütün sanat sahipleri bellerine bir peştamalî kuşanırlar(Kahraman ve Dağlı, 2006;449).

Güllülü' nün, C.H. Tarım' dan naklen sayfalarca anlattığı ahilikteki çıraklık töreninden küçük bir sahne şöyledir; “...Çırak adayları zaviyelerde bütün ahilerin katılımıyla düzenlenen bir törenle kendilerine birlik içinde bir “yol atası” (usta), ve iki de “yol kardeşi” (kalfa) seçerek çıraklığa başlarlar. Bu tören şöyle cereyan eder; Ol mecliste yeni bir çırak, falanı atalığa ve filanı da kardeşliğe kabul ettim der. Nakip ol çırağın eline yapışıp, safniâle gelüp selam verir ve der ki bu aziz kardeşin bu insaf katında durmaktan muradı bu mecliste siz ihtiyarların huzuru şerifinde nim tarik olmak ister. Filan ihtiyarı yol atalığına ve filanı da kardeşliğe kabul kıldı. Dünyada muhabbet, ahirette şefaât için ne buyurursunuz? Mahfil ehli ise mübarek olsun, derler. Salavat çekildikten ve tekbir getirildikten sonra nakip hazırlanan hediyeleri yol atasıyla yol kardeşlerinin önüne kor ve geri çekilip ol talibin eline yapışıp yol atasının önüne iletir. Talip iki dizin çöküp oturur. İki yol kardeşleri de gelip talibin sağına ve soluna otururlar. Ata ve oğlu sağ ellerin sunup baş parmakların birbirine karşılıklı koyup el tutuşurlar, ellerinin üzerine bir mendil örterler ve iki yol kardeşler talibin eteğine yapışıp yol ataya kulak verirler. Yol ata kuranı kerimden ayet okur. İki yol kardeşleri ellerini talibin eteğinden çekip atayla oğulun eli üzerine koyar. Yol atası bir hadisi şerif okur ve şu öğütleri verir; Pirinden yüz çevirmeyesiniz, farzı terk etmeyesiniz, dininizi, malınızı ve helalinizi saklayasınız. Evet dediğinizi lazım kılasınız. Her kanda varırsanız izzet ve ikramla varasınız. Ne yerde oturursanız edeple oturasınız, sözü hikmetle söyleyesiniz. Eğer yarın Hak divanında ve Peygamber huzurunda kabul benim olursa sızsiz cennete girmeyeyim. Eğer kabul olursa bensiz cennete girmeyesiniz ve bana şefaât edesiniz. Bu anlaşmadan sonra Fatıha okunur ve tekbirler getirilir. Mürit nim tarik yani stajyer mertebesine çıkar(Güllülü,1992;157-161).

Özetlenerek anlatılan çıraklık törenine benzer ve daha da ayrıntılı olan kalfalık ve ustalık törenleri de vardır. Ahiliğin yüz yıllar boyunca yaşaması onların bu aşırı şekilcilikleriyle yakından ilgilidir. Hatta ahilikte kesin kural ve kaidelere bağlanmamış hiçbir faaliyet yoktur. Bu törenler anlamsız bir takım seremonilerden ibaret olmayıp dinlendirici, eğitici ve öğretici olup ahilik ideolojisinin zihinlere yer

etmesi ve örgüt felsefesinin göze, kulağa, kalbe ve ruha hitap etme amacına yöneliktir. Bu şekilde sıkı bir şekilcilikle geliştirilen ahlak kuralları iş hayatına da yansımıştır. Çünkü ahiliğe böyle bir törenle kabul edilen bir çırak bu törenin anlamından çok şeklinin etkisi altında kalmaktadır.

Bunlardan başka, Padişah'ın huzurunda zaman zaman düzenlenen geçit törenlerinde esnafın gösterdiği çeşitli hünerler "surname" denilen eserlerde anlatılmıştır. Bunlar içerisinde konumuz açısından hangi esnafın hangisinden daha önce geçtiği önemlidir. Çünkü esnaf geçiş sırasına önem verirdi. Bu sıra yüzünden o kadar gerginlik olurdu ki esnafla hükümet arasında tartışmalar çıkardı. Bunun sebebi her esnaf sınıfının kendisini diğerinden üstün görmesi ve kendi hizmetinin daha yararlı olduğu kanaatini taşımasıdır. M. Gürata, Evliya Çelebiden naklen IV. Murat'ın huzurunda yapılan bir geçit törenini şöyle naklediyor: "...bundan sonra ekmekçi başı, turşucu başı, saka başı, peksimetçi başı, tuz emini üzengi üzengiye geçtiler. Arkasından ekmekçiler kethüdası, şeyhleri, nakipleri, çavuşları, yiğitbaşları ve iç oğlanları ellerinde on yedişer boğum Basra kargısı, harbi ve mızraklarıyla geçerler. Sonra Ali Osman'ın mehterhanesi yirmi çift beyaz develerle geçerler. Ekmekçi başı alayından sonra saraç esnafı geçmek ister. Ancak gemiciler hiddetlenir az kalsın kavga ola(Gürata,1975;52). Durum Sultan Murat'a aksettirilir. Yapılan görüşmelerden sonra gemicilerin geçmesi uygun görülür. Ekmekçilere buğdayı gemiciler getirdiği için birbirlerine ihtiyaçları olduğu düşünülür. Ayrıca gemicilerin piri Hz. Nuh pek eskidir denir. Gemiciler alayından sonra kasapların geçeceğini Akdeniz kaptanları işitince bunlarda Murat Han'ın huzuruna çıkıp: "...Padişahım duyduk ki kasaplar bizden evvel geçecekmiş. Ya bizim hepimizi kırarsın veya biz hepimiz kasapları kırarız. Bu ise devrin için kötü bir nam olur....." Bunun üzerine Padişah: "Doğrudur kaptanlar İstanbul'a mal götürürler pirleri Hz. Nuh (A.S.) dır. Bunlar önce geçsinler sonra kasaplar diye emir verir. Böylece kaptanlar yatışır. Birbirlerine yakın ilgisi olan sanat mensupları birbiri ardı sıra alaya katılırlardı. Bu törenlerde esnaflar sanat ve ihtisaslarıyla ilgili oyunlar ve hünerler gösterirlerdi. Aralarında daha üstün ve becerili olma yolunda rekabet yaparlar ve kendilerini Padişah'a ve halka beğendirme konusunda yarışılırdı. Bu da sanatın ilerlemesi ve gelişmesine yol açardı ve bir anlamda da bu günkü sergi ve fuarların rolünü görürdü (Gürata,1975;53).

Ahilik Örgütünün Ekonomik, Sosyal, Mesleki Ve Kültürel Yönleri

Ekonomik Yönleriyle Ahilik

Günümüzün iktisat sistemine göre insan bencildir. Örneğin A. Smith "her insan bencildir ve bencilik evrenseldir" der. Bencil insan iktisadi faaliyette bulunurken daima kendi çıkarlarını düşünür. Bu bakımdan "homo economicus" dur. Buna karşılık, ahilikte sadece bencil kar dürtüsüyle kendisi için değil bütün gücüyle, toplum için üretme ve güçlüye göre değil, adalet üzere paylaşma vardır. Türklere özgü ve bir anlamda Osmanlı üretim modeli diyebileceğimiz bu ekolün örneklerini ahilikte görüyoruz. Her türlü şartlarda bütün insanlara iyilik etmeyi amaçlayan ahilikte kapitalist toplumlarda ortaya çıkan bencil insan tipinden farklı olarak karşısındakini kendisinden daha çok düşünen sosyal insan tipi vardır. Çağın göre ileri sayılacak bir ekonominin özelliklerini esnaf ve sanatkarlara öğreten bu zihniyet ve örgütlenmeyi kapsayan model Osmanlı aşiretini küçük bir beylikten büyük bir imparatorluğa yükselten temel dinamiklerin başında gelir (Hamitoğulları,1986;137). Bir ahlak kuralı olarak hiçbir ahinin on sekiz dirhem gümüşten fazla serveti olamaz. Ayrıca kazandığını da dilediği gibi harcayamaz. Kazancın serbestçe kullanılmayışı örgüt üyelerinin yaşamlarına sınır çizmektedir. Bu şekilde ahi birlikleri içinde üretim gibi tüketim de sınırlanmakta ve denetlenmektedir(Güllülü,1992;109).

Ahilikte ekonomi bir araçtır. Bu araç amaç haline getirilemez. Sadece servet edinmek için çalışmak bir anlam ifade etmez. Çalışmak, üstün bir amacı gerçekleştirmenin aracı olduğu zaman bir değer ifade eder. Önemli olan kimseye muhtaç olmadan yaşamak ve başkalarına da yardım etmek için para kazanmaktır. Sadece para kazanmayı amaç haline getirmek ahiliğin kabul etmediği bir davranıştır. Bu durumda araç olan para, amaç haline gelmiş olur. Çünkü para kazanmak amaç haline gelirse amaç olan ahlaki değerler de araç haline gelir. Ahilik insanın kendi emeğiyle geçinmesini ve kimseye muhtaç olmamasını ister. Her ahinin, emeğini değerlendireceği bir işi, bir sanatının olması istenir. Bu yüzden ki ahiler çalışmayı ibadet saymışlar ve işyerlerini ibadet yeri gibi görmüşlerdir. Bu konuda

şöyle derler; “iş yeri hak kapısıdır, bu kapıdan hürmetle girilir, saygı ve samimiyetle çalışılır, helalinden kazanılır ve helal yerlere kararınca harcanır” (Ekinci,2008;23).

Sosyal Yönleriyle Ahilik

Şehir ve kasabalardaki ahi zaviyelerinin yerini köylerde ve kırsal bölgelerde “yaren odaları” almıştır. Bu odalar misafir ağırlamaktan başka kırsal bölgelerde çeşitli yaşlardaki kişilerin devam ettikleri ve eğitim aldıkları, bölgenin sorunlarının dile getirilerek çözüm aranılan yerlerdir. Bu odaların üyelerine veya bağlılarına da “yaren” denirdi. Köylerde ürünler biçilip, harmanlar kaldırılıp, güz ekinleri toplandıktan ve yakacak için odun hazırlandıktan sonra yapılacak bir iş kalmadığı ve o tarihlerde Radyo-TV de olmadığından köy halkının yaren odalarına devam etmesi eğlenceli bir iş idi. Bu odaların çalışma şekli şöyledir; Her gün bir kişi nöbetçi olur ve yaren odasının bütün ihtiyaçlarını karşılardı. Nöbet sırası gelen kişi bir önceki gece dağılırken odanın eşyasını ve demirbaşlarını teslim alır. Nöbet tutacağı gün akşam olmadan gelir hasırları, kilimleri ve keçeleri süpürerek temizlik yapar, ocağı yakılmaya hazır duruma getirir. Lambanın fitilini keser, şişesini temizleyip gazını koyar, kapıyı kapatıp gider, işini bitirdikten sonra tekrar gelip odayı açardı. Lambayı ve ocağı yakar. Gelenlere hoş geldiniz derdi. Odada herkes yaş ve statüsüne göre otururdu (Çağatay, 1981;162).

Ocağın sağındaki minder “oda başı” nın, sol minder ise “yaren başı” nındır. Bu kişiler yarenler arasından yıllık olarak seçilirdi. Yaren ya da odabaşı geldiğinde üyeler O’nu ayağa kalkarak karşılar. Yaren odalarında uygun olmayan davranışlar, küfürlü sözler, içki ve kumar yasaktı. Odanın nizamına ve edebe aykırı davranışlar yarenbaşının vereceği kararla cezalandırılırdı. Ayrıca yarenler köyde ihtiyacı olanların her türlü hizmetini görürlerdi. Bu hizmetlerin başlıcaları ise düğünlere yardım, yoksul ve kimsesizlere yardım, tarım işlerine yardımdır (Çağatay,1981;169). Yarenlerin topluca yaptıkları bu yardımlaşmaya Türk kültüründe “imece “ adı verilmektedir. Halkımızın inanç ve geleneklerinden doğan bu metot Anadolu’nun bir çok köyünde yakın zamanlara kadar uygulanmaktaydı. Günümüzde ülkemizin kalkınmasında kırsal bölgelerimiz için “imeceler” den yeni bir kalkınma hamlesinin dinamikleri oluşturulabilir.

Mesleki Yönleriyle Ahilik

Osmanlı Devleti’nin kuruluşundan yıkılışına kadar Ahilik örgütü devletin iktisadi hayatında önemli bir rol oynamıştır. Mesela İstanbul’daki devlet büyüklerinden Anadolu’ un en fakir halkına kadar bütün ihtiyaçlar örgütün yetiştirdiği sanatkarlar tarafından üretilirdi. Bu sanatkarların üstünlüklerini bütün dünya kabul etmiştir. Her ahi sanatkarı belirli kalite ve miktarda hammadde kullanır ve belirli üretim tekniklerine bağlı kalarak mal üretir ve ürettiği malı belirli fiyata satardı. Bu konuda hile yapan ya da farklı yollara sapanlar cezalandırılırdı. Meslek ahlakının yitirilmesine sebep olacak ve aşırı kar sağlama düşüncesine itibar edilmezdi. Örgütteki ahlak ve iktisat anlayışı sanatkarların işleriyle bütünleşmesini sağlayarak işin zevk olduğu çalışma şartlarını meydana getirmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak da üretilen mamuller iktisadi değerinin üzerinde bir değer taşırdı. Sanatkarların, işe kendi ruhunu yansıttığı bu anlayışta rekabet günümüzden farklı olarak daha fazla mal üretmek değil daha mükemmel eser yapma şeklindeydi (Ekinci,1990;48).

İş yerinde baba, ağabey ve kardeş anlayışı içinde çalışılırdı. Bu anlayışta herkesin birbirine karşı hak ve vazifeleri vardı. Çıracak mutlaka en iyi şekilde yetiştirilip kalfa yapılırdı. Buna karşılık ise çıracak, kalfa ve ustasına karşı saygıda kusur etmez ve onların talimatlarını eksiksiz uygular. Aynı şekilde ustanın da kalfaya karşı vazifeleri vardı. O’nu zamanı gelince sanatını en iyi biçimde yürütecek şekilde yetiştirir ve meslek sınavında başarılı olmasını sağlardı. İş yeri açarken de alet-edevat tedarikinde yardımcı olurdu. Kalfa da ustanın talimatları doğrultusunda iş yerini ve çıracakları yönetir ve bütün gücüyle üretimin kalitesini artırmaya çalışırdı. Günümüzde ise batı ülkelerinde usta; kalfa ve çıracakları belli bir ücret karşılığında kendi işinde çalıştırır ve onlara karşı ücretlerini ödemekten başka bir sorumluluğu olmayan, üretilen ürünlerin tamamını da kendisine mal eden sermayedar patrondur. Buna karşılık, kardeşlik temeline dayanan Ahilik’te işçi ve işveren ilişkileri karşılıklı anlayış ve rıza

içerisinde sürdürülürdü (Ulutan,1986;258). Ahiliğin emek-sermaye barışını sağlayabilmesinin temelinde bu anlayış vardır.

Ustaların hangi ürünü üreteceği, hammaddeyi nasıl ve nereden temin edeceği, hangi kalitede hammadde kullanacağı, hangi şartlarda işleyeceği, kime ve ne fiyattan satacağı belirlenmişti. Örgütte bütün sanat dallarının bir piri vardı. Mesela Tüccarların Piri: Hz. Muhammet, çiftçilerin Piri: Hz. Adem, çobanların Piri: Hz. Musa, Çulhacıların Piri: Hz. İlyas, debbağların Piri, Ahi Evran gibi (Gülermen ve Taşteki,1993;10). Ayrıca her meslek sahibinin de pirine aşırı hürmetle bağlanması ve ona derin saygı duyması istenirdi. Bu inanç, Ahileri sanatlarının tarikatı içinde sadık ve mesleğinin bütün kaidelerine candan bağlı müritler haline getiriyordu (Akdağ,1979;17).

Kültürel Yönleriyle Ahilik

Ahilik, kaynakları en rasyonel şekilde kullanarak güzel ahlak, kardeşlik ve dayanışmayı sosyal sermaye olarak kullanmıştır. Osmanlı devleti' nin iktisadi, sosyal ve siyasal anlamda güçlü bir İmparatorluk olmasında önemli bir rolü olan ahilik sadece bir esnaf ve sanatkar örgütü değildir. Hakim olduğu örgüt yapısında sanatkarların önemli bir yer tutuyor olması O'nu sadece bu grubun örgütlenme modeli yapmayı cazip hale getirebilir, ama bu yorum ahiliğin günümüzde tam ve doğru anlayışı değildir. Çünkü ahilik bir sistem olarak bütün çalışan ve üretenlerin modelidir. Dönemin üretim biçiminde esnaf ve sanatkar zümrelerinden başka sosyal katmanlar yoktur.

Kendinden önce başkalarını düşünen kardeşlik-cömertlik-dayanışma gibi davranışları yansıtan bu örgütlenme modeli, güzel ahlak ve dayanışmayı yeni bir sermayeye dönüştürmüştür. Kapitalist sistemden farklı olarak ahilikte ürünün miktar ve kalitesini artırmanın rekabetten başka yollar da vardır. Tembellik ve cahilliği yenen, yoksulluk ve sömürüyü gideren ahilik iktisadi yapıları rasyonel şekilde işleterek ahlak ve fazileti, kapitalist üretim biçimlerinin idrak edemeyeceği ve Marksist düşüncenin günümüz şartlarında anlayamayacağı bir biçimde sosyal sermayeye bir güç kaynağı yapabilmıştır. Sadece kendine değil, toplum için üretme ve adalet üzere paylaşma.”**Osmanlı üretim biçimi**” denilebilecek bu üretim şeklinin örneğini ahilikte görüyoruz (Hamitoğulları,1986;141).

Günümüz insanlarına ahiliğin düşünce yapısını anlatabilmek için, meşhur “**siftah etme**” mevzuunu örnek verebiliriz. Bu gün dahi Müslüman Türk esnafı “siftah” kavramına çok önem verir. Siftah ettikten sonra ardından kısmetinin açılacağına inanır. Bu nedenle henüz siftah etmedim daha ucuz veriyorum demek ister. Bu konudaki çok sık anlatılan olay şöyledir; Adamın biri bir şey almak için Mısır çarşısına gider ve ilk rastladığı dükkana girer. Dükkan sahibi ben siftah ettim yandaki komşumdan al o siftah etmedi der. Böylece adam siftah etmemiş bir dükkan bulana kadar dolaşır (Gürata,1975; 116).

Ahiliğin bu zihniyeti ve örgütlenme biçimi imparatorluğun geniş ve çok boyutluluğuna rağmen her yerde fiyat birliğini sağlayıp, arz ve talebi dengeleyebiliyordu. Bu tarihlerde bunu izlemiş olan bir yabancı sefirin tespitleri şöyledir; “İmparatorluğun en ücra köşeleriyle en işlek merkezi arasında fiyat farkının pek az olduğu, kar hadlerinin sabit rakamlara yaklaştığı, maddelerin saflığının bozulmadığı, söylenen özelliğe mutlaka uyulduğu her türlü fazileti içinde taşıyan bir esnaf ahlakının yaşandığı, mal alırken kusurlarının söylendiği, komşusu siftah etmemişken ikinci kez mal satmanın doğru olmadığını müşteriye anlatan insanların yaşadığı, hile ve hırsızlığın hemen hiç duyulmadığı, duyulduğunda ise bir daha yapılmasına imkan bırakılmadığı bir dönem.” Batı'nın kapitalist toplumları Soylular ve Burjuvaları, veya doğu toplumları bürokrat ve teokratları öne çıkarıp egemen sınıf yaparken ahilik, esnaf ve sanatkarları sosyal hiyerarşide saygın bir yere çıkarmıştır. (Hamitoğulları, 1986;142).

Erkek ve kadınlara ayrı fakat temelde aynı kurallar getiren bu örgütlenme modelinde çok anlamlı kurallar bulunmaktadır. Mesela erkek üyelerin *eline, beline, diline* hakim olması istenirken kadın üyelerin ise *aşına, eşine, işine* hakim olması istenmektedir. Benzer şekilde cömertlik bir yaşam felsefesi olduğundan üyelerin: *elini, kapısını ve sofrasını* açık tutması istenirken üç şeyinin de kapalı olması istenirdi. Bunlar; **gözünü kapalı tut, dilini bağlı tut, belini bağlı tut**(Ekinci,2008;9).

Ahilik Örgütünde Suç Ve Ceza

Bugün “**tüketicinin korunması**” denen konunun en güzel uygulamasını ahilikte görüyoruz. Çünkü ahilikte kusurlu mal satmak ve müşteriye aldatmak yasaktı. Bunu yapan esnaf “**yolsuz**” ilan edilirdi. Yolsuz ilan edilen esnafa her türlü yaptırım uygulanırdı. “Yolsuz” ilan edilme, bir esnaf için ağır ve yüz kızartıcı bir suçtu. Böyle bir esnaf piyasadan ihtiyacı olan hammaddeyi alamaz, kimseye mal satamaz, kahvehanelere giremez, herkes onunla irtibatı keserdi(Köksal,2008;139).Örgüt ilkelerine uygun davranmayanlar çeşitli şekillerde cezalandırılırdı. Problemler örgüt içinde çözülmeye çalışılır, mecbur kalınmadıkça kadiya müracaat edilmezdi. Esnafın kontrol sistemi kadılar tarafından değil örgütün müeyyideleriyle sağlanırdı (Kütükoğlu,1986; 60-68).

Ahilik örgütünde kurulan denetim ve ceza sistemiyle üyelerin meslek kurallarına uygun davranış içinde bulunup bulunmadıkları kontrol edilirdi. Ahilik ilkelerine uymayanlar cezalandırılırdı. Herhangi bir esnaf hakkındaki şikayetler o esnaf grubunun yiğitbaşına yapılırdı. Yiğitbaşı şikayet konusunu inceler, kendi çözeceği bir konu ise çözer, değilse esnaf şeyhine arz ederdi. Yiğitbaşı kendisinin karar verebileceği davalar için esnafı(ustalar) toplar, onların huzurunda davacı ve davalıları dinler, fikirlerini alır, sonra kararını tebliğ ederdi. Daha basit davalarda ise yiğitbaşının toplantı yapmadan da karar verme yetkisi vardı. Örneğin yaptığı denetimlerde gördüğü aksaklıklar konusunda hemen ceza verirdi. Yiğitbaşının verdiği kararların temyiz yolu vardı. Yani üst makama itiraz edilebilirdi. Mahalli seviyede itiraz mevkii Ahi Baba vekiliydi. Ahi Baba vekili kararının temyizi ise birkaç yılda bir yaptığı ziyaret sırasında Kırşehir Ahi Evran zaviyesi şeyhi Ahi Baba’ ya yapılırdı. Ancak bu durum sembolikti ve hemen hemen hiç vuku bulmazdı(Ekinci,2008;100).

Yöneticilerin denetimi ise büyük meclis tarafından yapılırdı. Büyük meclis, esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını denetler ve şikayetleri incelerdi. Bu meclis suçlu bulduğu takdirde idari görevde bulunanları azledebilirdi. Ahilikte ceza, esnafın kurallara uyması için gerekli bir araç olarak düşünülmüş, çok ağır suçlar dışında aşağılayıcı cezalardan kaçınılmıştır. Verilecek cezaların caydırıcı ve eğitici olmasına dikkat edilirdi. Küçük suçlar için davalıya özür diletilir veya çeşitli ikramlarda bulunmaya mecbur edilirdi; Örneğin kurban kesme, lokma çıkarmaya mecbur etme, hammadde dağıtımından hariç tutma, selamlaşmama v.b. gibi.

Dava neticesinde verilen cezayı davalının kabul etmesi istenir ve bunun uygulamasına hemen geçilirdi. Üst makamlara itiraz etmek uygulamanın ertelenmesi için bir sebep değildi. Bir hata olmuş ise sonradan düzeltilir, davalının hakkı iade edilirdi. Cezaların gecikmesiyle esnafın kurallara bağlılığının azalacağı düşüncesiyle bu uygulamaya gidilmiştir. Yiğitbaşı, davalıya “yolsuz” olduğunu tebliğ edince suçlu “yolumu açmak için ne buyurursunuz ?” diye sorarak kendisine verilen cezayı öğrenirdi. Bunun üzerine davalı “yolumdayım” diyerek cezayı kabul ettiğini beyan ederdi (Ekinci, 2008;101).

Halkımız arasında “**pabucunu dama atmak**” deyimini kullanılır. Bu deyim bize ahilikten kalmıştır. Şöyle ki; bir gün Ahi Evran ayakkabı esnafının bulunduğu çarşıdan geçerken esnafın yaptığı ayakkabıları inceler ve hileli gördüğü ayakkabıyı kesip esnafın damına atar, dükkanı kapatılır ve ustasının peştamalı kapının kilidine bağlanır. Satılan malın yerine de müşteriye yeni bir ayakkabı verilerek mağduriyeti önlenir. Olay esnaflar arasında hızla yayılır, falanca ustanın pabucu dama atıldı denir. Pabucu dama atılan usta haftalarca insan içine çıkamaz, kimsenin yüzüne bakamaz, kendini affettirmek için elinden geleni yapar, bunlar da kafi gelmeyince terki diyar eder (Bıyıklı, 2000;34).

Ahilik Örgütünde Üretim, Kalite Ve Standardizasyon

Ahilikte üretim ihtiyacın bir fonksiyonudur ve ona göre düzenlenir. İhtiyaçların sürekli kamçılanarak tüketimin artırılmasına karşı olan ahilik bunu sağlamak için gerektiğinde üretimin sınırlamasına gitmiştir (Öztürk,2002). Ayrıca ahilik hammaddeler süreçler ve ürünler için standartlar geliştirilmiştir ve üyelerin bunlara uyma zorunluluğu vardır. II.Beyazıt devrinde(1481-1512) çıkarılan ve 1502 yılında yürürlüğe giren “**Kanunname-i İhtisab-ı Bursa**” dünyanın ilk standartlar kanunu, ilk tüketiciyi koruma kanunu, ilk çevre nizamnamesi(ki o tarihte dünyanın çevre sorunu yoktu) ve ilk gıda

nizamnamesidir. Bu kanunnameler yiyecek ve içecek üreticilerinden kuyumcu, berber, bakkal ve hekimlere kadar, imalat ve hizmetler sektöründe pek çok meslek sahibinin uyması gereken standartları kapsamaktadır. Günümüzde bu standartlar; üretim standartları(ISO 9000), sosyal sorumluluk standartları(SA 8000) ve çevre ve yönetim standartları(ISO14000) şeklinde ifade edilmektedir(Gündüz ve diğerleri,2012;42). Orijinal metni Topkapı Müzesi Revan köşkünde bulunan Kanunname-i İhtisab-ı Bursa'yı TSE metin ve ebat ölçülerine uyararak basmıştır (Ekinci,2008;376).

Adına bugünkü gibi “kalite” ve ya “toplam kalite yönetimi” denmese de ahilikte bu günkü prensipler uygulanmıştır. Çünkü felsefe olarak ahilik örgütü uygulamalarıyla bu günkü toplam kalite yönetimi uygulamaları arasında paralellik vardır (Köksal, 2008;139).İmalatın, standartların altında kalması veya kusurlu malın piyasaya sürülmesi gibi durumlara esnaf hemen karşı çıkardı. Bu gibi suçları işleyenlerin dükkanları kapatılır, daha da ileri gittikleri takdirde esnafıktan ihraçlarına karar alınabiliyordu (Kütükoğlu,1986;60).

Her çeşit malın bir standardı vardı. Mesela şişecilerin imalatında dahi cinsine göre şişelerin gramajları belirlenmişti. Bu gramajların altında imalat yasak olmasına rağmen buna uymayan bazı ustaların dükkanları kapatılmış, tekrar açılabilmesi için Kadı'nın huzurunda taahhütte bulunmaları istenmiştir. Benzer bir diğer örnek ise düşük kaliteli nişasta imal eden fakat, ala fiyatına satan Hüseyin Usta ihtarlara aldırılmayıp halkı aldatmaya devam ettiğinden örgüt üyeleri, kendisini aralarında barındırmak istemeyip ihracını istemişlerdir (Kütükoğlu,1986;61).

Belli mal veya hizmeti üreten esnaf ve sanatkarlar aynı çarşıda veya yakın yerlerde faaliyet gösterirlerdi. Bu durum bir yandan rekabeti artırırken bir yandan da her türlü kontrolü sağlıyordu. Modern çağın bir buluşu sayılan aynı iş kolunda çalışanları bir araya getiren “siteler” Ahi Evran tarafından XIII. y.y. geliştirilmiştir. Ahi Evran Kayseri’de bir deri imalathanesi kurmuş ve bütün debbağları bir araya toplayarak çağının en büyük sanayi sitesini kurmuştur. Böylece her sanat kolunun bir araya toplandığı bu siteler Anadolu’nun diğer şehirlerine de yayılmıştır. Ahi Evran sanayi sitelerinden başka aynı meslekte faaliyet gösteren esnafların oluşturduğu çarşılar ve hanların kurulmasına da öncülük etmiştir. XIII. y.y. da yapılan bu uygulamanın önemi günümüzün iş hayatında yeni anlaşılmaktadır (Köksal, 2008;141).

Ahilik Örgütünde Eğitim Ve Yetiştirme

XIX. y.y. başlarına kadar devletin vatandaşlarının eğitim, sağlık, sosyal ve ekonomik durumları ile ilgilenmek gibi bir görevi yoktu. Devlet, sadece dış ve iç güvenliği sağlıyordu. Hatta iç güvenlik, her zaman, her yerde sağlanamıyor ve bu görevi çoğu yerde ahilik veya derbent örgütü yapıyordu. Bu nedenle ahilik çok yönlü ve çok amaçlı bir örgüt olarak gelişti ve yaygınlaştı. Örgüt amaçlarını gerçekleştirebilmek için üyelerinin eğitimini sağlaması gerekirdi. Bu amaçla insan bir bütün olarak ele alınmış, ona yalnız mesleki bilgi değil dini, ahlakı ve içtimai bilgiler de verilmiştir. İş başında yapılan eğitimin, iş dışında yapılan eğitimle bütünleşmesi sağlanmıştır. Bu amaçla çalışanlara iş yerinde yamak, çırak, kalfa usta hiyerarşik düzeni içinde mesleğin incelikleri öğretilirken, akşamları toplandıkları ahi zaviyelerinde ahlak ve maneviyat öğretiliyordu. Ayrıca eğitim belirli bir noktadan sonra tamamlanıp biten bir olay değil ömür boyu süren bir faaliyet olarak ele alınmıştır. Muhtemelen bu konuda İslam dininin “**beşikten mezara kadar ilim öğreniniz**” emri etkili olmuştur.

Ahi zaviyelerinde öğretmen tarafından teşkilata yeni giren gençlere okuma yazma öğretilmesinin dışında kadı ve müderrisler de ders verirdi. Dini ve ilmi bilgiler yanında Türkçe konuşma, edebiyat dersleri de okutulurdu. Mesela Divan Edebiyatı şairlerinden Baki bir saraç çırağı iken bu tür eğitim almıştır (Bıyıklı,2000;60). Diğer yandan Ahilik ahlakına ait 740 kural bir anda öğretilmediği gibi sanata ait bütün bilgilerde bir anda verilmezdi. Ahi usul ve erkanına ait bütün bilgiler kitap haline getirilmesine rağmen, üretime ve sanata ait teknik bilgiler yazılı hale getirilmemişti. Bu yüzden o devirdeki ahi sanatkarlarının üretim teknikleri ve sırları günümüze ulaşamamıştır(Demir,2000:383). Usta sanatın bütün inceliklerin ve sırlarını aşama aşama çırak ve kalfalarına öğretirken onların ahlaken de yetişmelerine gayret gösterirdi. Çırak her zaman ustasından, usta da çırağından gururla bahsedirdi. Ahlaken yetersiz olanlara mesleğin tüm sırları öğretilmezdi. Birliğe yeni giren gençlere önce 124 kural

öğretilirdi. Davranış kuralları(davranış bilimleri) bunların mesela yemek yemeğe ait olan bazıları şöyledir;büyüklerden evvel yemeğe başlamamak, yemekten önce ve sonra elleri yıkamak, kendi önünden yemek, lokmaları küçük olmak, ekmeği yemeğin suyuna batırmamak, yemek odasına ayakkabı ile girmemek, ağzını şapırdatmadan yemek, başkalarının yanında sümkürememek, hakkından fazlasını yememek, yediğinin helal olmasına dikkat etmek gibi(Güllülü,1992;131).

Sanatın Sır Olarak Saklanması

Ahi sanatkarları sanatlarında üstün bilgi ve tecrübe sahibi idiler. Bazı sanat dallarında ise son derece maharetli idiler. Uzun zaman ve emekle kazanılan bilgiler sır gibi saklanır ve herkese öğretilmezdi. Mesela bu ustaların yaptığı öyle taş yontma kalemleri vardı ki bunlar bu gün çok değerlidir. Sadece kendilerinin bildikleri bir yöntemle su verdikleri kalemlerle rakiplerinden daha üstün iş yapmışlar. Bu bilgilerini oğullarına ya da nadiren de çok sadık kalfalarına öğretmişlerdir. Ancak ne kalfasına ve nede oğluna öğretmeyip kendisiyle birlikte mezara götürenler de vardır(Gürata,1975;119).Sanatta bu derece ihtisas sahibi olmak şüphesiz bir maharettir, ama insanlığın faydasına olan bu orijinal bilgileri kendisiyle birlikte mezara götürmek derecesinde bilgisini kıskanmak hoş görülebilir mi? Tartışılır. Şüphesiz bu üstün başarı övünülecek bir durumdur. Ancak sır saklama yüzünden kaybolan sanata da üzülme gerekir. Gürata, “imalat sırrı” saklama konusunu bu sanatkarların bir kusuru olarak görürken Ülgener, konuya daha farklı bakarak şöyle demektedir; “... sanatın sır olarak saklanması ortaçağ iktisat ahlakının özelliğidir. Bu anlayış esnaf örgütünün kapanma ve cemaatleşme eğiliminin bir sonucudur. Çünkü dönemin zor şartları ve rakiplerin rekabeti karşısında her sanat kolu çıkış yolunu kendi imalat bilgilerini gizli tutmakta aramıştır. Bu yüzden **”dilini bağlamak ve herkese sanat sırrını söylememek”** esnaf ahlakının özelliklerindendi. Ahiler bu öğütleri titizlikle yerine getirmiş ve bazı iş kollarında mesela mürekkep, boya ve musiki aletlerinin nasıl imal edildiği hala bilinmemektedir (Ülgener, 1991;92).Bu konuda Güllülü ise şöyle diyor; ” ahi birliklerinde sanat herkesçe bilinmemesi gereken bir sır olarak değerlendirilmektedir. Bu anlayıştan ötürü ahilikte sanatın bir adı da “hikmet” dir ve liyakatini ispat edenlere öğretilir. “Hikmeti na ehle vermen ki zulmedersiz ve ehlinden de saklaman ki yine zulmedersiz”(Güllülü, 1992;112).

Musiki aleti yapan atölyeler içinde Türk zilleri(çalparalar)en kaliteli olanlardı. Bu ziller İstanbul’da imal edilir, Avrupa’ya ve Amerika’ya gider, birkaç misli fiyatla tekrar İstanbul’a gelirdi. Dünyanın her yerinde değerli olan bu zilleri İstanbul Samatya’ da zilciyan adında iki üç yüz senelik geçmişi olan bir aile yapıyordu. Bunlar, zil imalatının sırlarını, yüzyıllarca kendi nesillerinden başkasına öğretmemişlerdi (Gürata, 1975;119).

Konuyla dolaylı olarak ilgili olan ve bir çok kaynakta geçen çömlekçi esnafıyla ilgili nakledilen ve **“püf noktası”** deyiminin de kaynağı olan bir olay ise şöyledir; Çömlek imalatı yapan bir ustanın kalfası sanatını öğrendiğini zannederek inanarak ayrı bir dükkan açmak ister. Ustasının, henüz işin “püf noktası” nı öğrenmediğini söylemesine rağmen, ikna olmaz. Kalfa ayrılıp kendi adına bir dükkan açıp çanak-çömlek imalatına başlar. Ancak aynı tür çamuru kullansa ve aynı teknikleri uygulasa da çömlekleri birkaç ay içinde çatlayıp kırılır. Bunun üzerine kalfa utanarak ustasına gider; ustam senden öğrendiğim gibi çömlek yapıyorum ama yaptığım çömlekler çok geçmeden çatlıyor. Ustası sen işin püf noktasını öğrenmemiştin ondan der ve eski kalfasını merdanenin başına oturtur ve önüne bir miktar da çamur koyarak işe başlatır. Usta da çamur üzerinde oluşan ve çömleğin çatlamasına sebep olan hava kabarcıklarını püf püf yaparak patlatır. Böylece kalfa da işin “püf noktası” nı öğrenmiş olur. Gerek deyim ve gerekse olay günümüze çok önemli mesajlar vermektedir (Doğan, 2006;182).

Ayrıca debbağlar, Avrupa’da aranan ve benzerleri yapılamayan meşin ve sahtiyan imalatıyla da ün yapmışlardı. Bunlar, meslek sırlarını 19. Y. Y.’ın başlarına kadar koruyarak Avrupalı rakiplerine karşı üstünlüklerini sürdürmüşlerdir. Hatta onların meslek sırlarını öğrenmek için Anadolu’ya gelip yaptıkları incelemeleri eserlerinde anlatan Flachet, Olivier, Felix de Beajour gibi bir çok Avrupalı seyyah rolündeki sanayi casusunun gayretlerine rağmen, debbağlar teknolojik üstünlüklerini koruyarak, korumacı gümrük duvarlarını da aşmış Avrupa’ya ihracat yapabilmişler ve özellikle sarı ve kırmızı sahtiyanda rakipsiz kalmışlardır (Genç; 1986;130).

Sonuç Ve Değerlendirme

Örgütlerde insan unsurunun önemi 1920' li yıllarda E. Mayo başkanlığında yapılan Hawthorne araştırmaları ve beşeri ilişkiler adıyla yönetim literatürüne giren teoriden sonra anlaşılmıştır. O tarihlere kadar klasik teori organizasyonun insan unsurunu ikinci planda ele almış, maddi faktörler düzenlendikten sonra, insanın öngörüldüğü şekilde davranacağını varsaymıştır. Oysaki ahiliğin temelinde insanın olması ve her şeyi insanın mutluluğu üzerine kurmuş olması ne kadar önemlidir.

Bir örgütü başarıyla yönetmek için örgütün temelini işi değil, insan ve evrensel değerler koyulmalıdır. Bu değerler; kişisel bütünlük, hakkaniyet, dürüstlük, insan onuru, hizmet, kalite, gelişim, sevgi, saygı, yardımlaşma, dayanışma, motivasyon v.b. dir. Bunlar her tür kültüre, çağa uygulanabilen ve insan doğasına ait özelliklerdir. Organizasyonda insana önem verildikten sonra yönetim kolaylaşır. Odağında insanın olmadığı yönetim tarzları başarısızlığa mahkumdur (Boz, 2007;116-117). Çağımızın içine düştüğü bunalımın temelinde ahlak ve fazilete dayanan değerlerin bırakılarak insanların sınırsız bir rekabet, hırs ve haset duygularının tahrik edilmesi gerçeği vardır. Bu şekilde beşeri ilişkiler zayıflamakta ve insanlığın huzur ve mutluluğu tahrip edilmektedir. İşte bu yüzden de günümüzde örgütlerin on altı yaşındaki çocukları "canlı bomba" yapıp kalabalık yerlerde patlatarak yüzlerce insanın ölümüne sebep olduğu bir zamanda, bir ahi şeyhi olan Edebali'ye ait olduğu söylenen "**ey oğul insanı yaşat ki devlet yaşasın**" fikri çok önemlidir. Bu nedenle de ahiliği tarihi görevini yapmış ve tekrar tarihin karanlıklarına gömülmüş bir örgüt olarak görmemelidir. Çünkü ahilik insanlığın bütün çağlarına hitap etmektedir. Bu yüzden ahilikten alacağımız dersler vardır.

Ahilik örgütünü bu kadar güçlü kılan faktörlerden biri de **bir sivil toplum kuruluşu** olmasıdır. Zaten devlet müdahaleleri başlayınca da çözülme başlamıştır. Diğer önemli husus ise ahiliğin "**insan**" odaklı olmasıdır. R. Soykut, ahilik; " ana rahmine düştüğü andan, mezarına atılan son kürek toprağa kadar insanın mutluluğu için çalışır diyor (Soykut,1971;56). Günümüzün işletmeleri ise müşteri odaklıdır. İnsan odaklı olmakla müşteri odaklı olmak farklı şeylerdir(Doğan,2006; 42). Ayrıca Soykut' un cümlesinin "mezarına atılan son kürek toprağa kadar" kısmı, "dünya ve ahiret insanın mutluluğu için çalışmaktır" şeklinde değiştirilmelidir.

Yaptığımız araştırmada "ahiliğin **kuruluş, gelişme, gerileme ve çöküşüyle Osmanlı Devleti'nin kuruluş, gelişme, gerileme ve çöküşü arasında ilginç bir benzerlik**" olduğunu gördük. Osmanlı Devleti'nin yükselmesinde ve çöküşünde ahilik örgütünün ne derece etkileri varsa modern Türkiye'nin İktisadi kaynaklarını geliştirerek yerli ve ulusal bir model oluşturamamış olması arasında da bir sebep sonuç ilişkisi vardır. İktisadi kalkınmamızı gerçekleştirebilmemiz için "**kentsel yörelerimizde AHİLİK' ten kırsal yörelerimizde İMECELER' den**" yeni bir dayanışma ve kalkınmanın dinamiklerini oluşturulabilir. Çünkü bugünü oluşturan geçmiş unutulmamalıdır. Bununla birlikte bizimkinden farklı koşulların ürünü olan yabancı modelleri aynen kabul etmek ne derece sakıncalı ise geçmişi de aynen kopya etmek de o derece sakıncalıdır. Çağına göre son derece ilerici, bir model olan Ahilik örgütünden alınacak dersler vardır(Hamitoğulları,1986;135).

İşletme ve yönetim bilimlerinin günümüzde önemli konularından olan; çevre duyarlılığı, paydaş memnuniyeti, sürekli eğitim ve gelişme, ekip çalışması(imece),kurumsal sosyal sorumluluk, tersine lojistik, kalite güvence, toplam kalite yönetimi v.b. pek çok konun ahiliğin ele aldığı konular arasında olduğunu görüyoruz. Şayet 13.y.y.'da kurumsallaşan ve 19. y. y.' da fonksiyonunu kaybeden ahilik sistemi yenilenecek günümüze kadar gelebilseydi iş dünyası bu günkü yönetim anlayışını çok daha önce elde edebilirdi(Karatop,2012;884).

Nasıl ki bir oku ileriye atabilmek için yay bir miktar geriye çekilmeliyse, ilerlemek isteyen bir toplum da ileri gidebilmek için geriye bakmalıdır. Bunun yanı sıra bu günün değer yargılarıyla birçok konuda ahiliği anlayabilmemiz de mümkün değildir. Örneğin "bir ahinin on sekiz dirhem gümüşten fazla serveti olmaması gerekir" ilkesi bunlardan biridir. Bunu bu günkü mantıkla açıklamak mümkün değildir. Ancak çağına göre bu son derece normal bir şeydi. Bir ahi sanatkarı hayrım çoğalsın düşüncesiyle "**yaptığı her işin kırkincısını parasız yapardı**" Mesela bir bakırcı yaptığı kırkinci güğüm

ya da kazanın ustalığından para almazmış. Günümüzde de işletmeler bininci, on bininci, yüz bininci ürünü hediye kuponu ile parasız veriyor ama arada anlayış farkı var.

Müslümanlar, Mekke'den Medine'ye göç ettiklerinde, herkesin tezgah açmasına müsaade edilmeyen Medine Pazarı'nda dünyanın en hasis tüccarları olan Yahudi esnafı karşısında iki sene gibi kısa bir sürede rekabet üstünlüğü sağlayarak rakiplerini pazardan çıkarmışlardır. Benzer şekilde Orta Asya'dan göç eden Türkler' de ahilik örgütü vasıtasıyla Anadolu'daki gayri Müslim rakiplerine üstünlük sağlamışlardır. On sekizinci asırdan itibaren kaybedilen bu rekabet üstünlüğü yirmi birinci yüz yılda yeniden kazanılabilir.

Milletlerin en değerli varlığı, başka ülkeleri sömürebilme imkanları, madenleri veya parasal değerler gibi sanayi toplumuna ait göstergeler değildir. Günümüzün toplumlarının en değerli ekonomik varlığı girişimcileridir. Çünkü bir ülkenin kalkınmasında en önemli rolü girişimciler üstlenmektedir. Ülkemiz bu açıdan dünya milletleri arasında oldukça gerilerdedir. Buna karşılık ahilik girişimciliğin kaynağıdır. Çünkü ahilik, güzel ahlaklı girişimci yetiştiren bir örgüttür.

Kaynaklar

- Akdağ, M.,(1979),*Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*,Cilt 2,Tekin Yayınevi,Ankara.
- Bayram, M.(1986),*Anadolu Selçukluları zamanında Ahi Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişmesi,Ahilik ve Esnaf*, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Yayını; İstanbul.
- ,M.(1987) **Bacıyan-ı Rum**, Konya.
- Bıyıklı, Y.,(2000),*Ahilik*, Trabzon Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği Yayını,Trabzon.
- Boz, M., (2007),Toplam Hizmet Kalitesi Yönetimi, **Hizmet Kalitesi**, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Çağatay, N.(1981),*Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Demir, G., *Osmanlı Devletinin Kuruluşu ve Ahilik*,AKAEV Yayınları,İstanbul.
- Doğan,H.,(2006),*Ahilik ve Örtülü Bilgi*, Ekin Kitapevi, Bursa.
- Ekinci, Y.(1990),*Ahilik ve Meslek Eğitimi*, MEB Yay. İstanbul.
- ,(2008),*Ahilik*, Özgün Matbaacılık, Genişletilmiş 10.baskı, Ankara.
- Eryiğit, S.,(1989), *Ahi Birliklerinde Yönetim ve İşletme Fonksiyonlarının Yapısı*, TTK Basımevi, Ankara.
- Genç, M. (1986) Osmanlı Esnafı ve Devletle ilişkileri, *Ahilik ve Esnaf*, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Yayını, Yaylacık Matbaası, İstanbul.
- Gülerman A., Taştekil, S.,(1993),*Ahi Teşkilatının Türk Toplumunun Sosyal ve Ekonomik Yapısı Üzerindeki Etkileri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Güllülü, S.,(1977),*Ahi Birlikleri*, Ötügen Neşriyat A.Ş., İstanbul.
- Gündüz,Y.,ve Diğ.(2012),Ahilik Teşkilatında ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir Değerlendirme. **A.K.Ü.İkt.İd.Bil.Fak.Der.**Cilt.14,Sayı;2.
- Gürata, M.,(1975),*Unutulan Adetlerimiz ve Loncalar*, Ankara.
- Haldun,İ.,(1990),*Mukaddime*,Cilt I,MEB Yayınları ,Çev. Zakir Kadiri Ugan, İstanbul.
- Hamitoğulları, B.(1986)İktisadi Kalkınmamızda Ahiliğin Anlam ve Önemi, *Ahilik ve Esnaf*, İçinde bildiri, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Dernekleri Yayını, İstanbul.
- Hamitoğulları, B.,(1986),Ahiliğin Çağdaş Türkiye Bakımından Önemi ve Değerlendirilmesi,*Türk Kültürü ve Ahilik* XXI. Ahilik Bayramı Sempozyumu Tebliğleri., Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yay. İstanbul.
- Hicks, H.G,(1979),*Örgütlerin Yönetimi: Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından*, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Kahraman,S.A.,Dağlı,Y.,(2006),*Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, YKY Yay.,1.Cilt, 2.Kitap,4.Baskı,İstanbul
- Karaman, R.,(2014) Türk Ahi Teşkilatının İşleyişi ve Çorum Tarihinde Ahilik, *Hitit Üniv.Sos.Bil.Ens.Dergisi*,Yıl;7,Sayı;1.
- Karatop,B.(2012) Tersine Lojistiğin ilk Uygulamaları;Bacıyan-ı Rum, *II.Uluslararası Ahilik Semp. Bild. Kitabı*, Kırşehir.
- Koçel T.,(1984),*İşletme Yöneticiliği*,İ.Ü.İ.F.İ.İ.E.Yayını,İstanbul.
- Kozlu, Cem M.(1988)*Kuramsal Kültür*, Bilkom Yay. İstanbul.
- Köksal, M.F.(2008),*Ahi Evran ve Ahilik*, Kırşehir Valiliği Kültür Hizmeti, Kırşehir.
- Kütükoğlu, Mübahat (1986),Osmanlı Esnafında Otokontrol Müessesesi, Ahilik ve Esnaf, İstanbul Esnaf ve Sanatkar Dernekleri Birliği Yayını, İstanbul.
- Öztürk,N.,(2002)Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 43-56
- Soykut, R.,(1971),*Orta Yol Ahilik*, TESK Yayınları, Ankara.
- Şişman,M.,(1994),*Örgüt Kültürü*, Anadolu Üniversitesi Yayınları ,Eskişehir.
- Tahir,K.,(1967),*Devlet Ana*,Bilgi Yayınevi,Ankara.
- Ulutan,B.(1986),*Ahiliğin Ekonomik Önemi.Ahilik Ve Esnaf*, Ahilik Araş.ve Kültür Vakfı Yay., İstanbul
- Ülgener, F.S.(1991),*İktisadi Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası*,Der Yayınları,İstanbul.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Yayını,(1973),*Cumhuriyetin 50.yılında Esnaf ve Sanatkar* Güneş Matbaacılık, Ankara.